

УДК 821.161.2-32В[Стефанік]2-236.5

DOI: 10.31471/2304-7402-2022-16(63)-279-291

**ПОРУШЕННЯ БІБЛІЙНОГО ДЕКАЛОГУ ГЕРОЯМИ
НОВЕЛ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**
(за книжкою вибраних творів «Стефанік В. Моє слово: Новели,
оповідання, автобіографічні та критичні матеріали,
витяги з листів»)

Уляна Мартинюк

Гутівський ліцей Солотвинської селищної ради Івано-Франківської обл.

Відповідно до мети у статті проаналізовано окремі твори Василя Стефаніка через призму християнської моралі (десять Божих заповідей); досліджено невідповідність між уявленнями персонажів, які люблять Бога, живуть під його захистом, і їхніми вчинками, що суперечать Господнім настановам; наведено паралелі між окремими епізодами з життєпису майстра експресіоністичної новели і трагічними людськими долями на сторінках його психологічних зарисовок; на прикладі цитат із Стефанікових творів акцентовано увагу на проблемі недотримання біблійного Декалогу героями новел; систематизовано твори за гріхопадіннями та проступками покутських селян; показано трагедію людей, які перебувають на межі; окреслено причини спотворення людської свідомості, які призводять до гріха.

Стаття побудована на своєрідній паралелі: біблійні істини, отримані Мойсеєм на горі Синай, – доведені до відчаю, безнадії, часто суїциду та злочину, знедолені, голодні жителі покутського села, описані справжнім знавцем людської психології, співцем болю і правди Василем Стефаніком.

Матеріалом для аналізу стала збірка-підсумок першого періоду творчості В.Стефаніка – книжка вибраних творів «Моє слово», до якої увійшли новели з попередніх збірок: "Синя книжечка", "Камінний хрест" та дві нові новели "Моє слово" і "Суд".

Ключові слова: *Василь Стефанік, новели, Божі заповіді, християнські цінності, гріхопадіння.*

Василь Стефанік – співець болю і правди, тонкий лірик і справжній знавець людських душ, реаліст і фаталіст водночас. Його твори – «це монологи з прикметами голосінь» [5, с. 42], це «не фотографії, а саме малюнки, ніби ескізи для майбутньої картини» [10, с. 234], це реальне життя галицького народу, без прикрас і ретушування, це сповідь і покута водночас...

Християнські засади творчості Василя Стефаника неодноразово ставали об'єктом вивчення багатьох дослідників: Н. Бабич, І. Біди, О. Гнідан, Д. Єсипенка, М. Коцюбинської, С. Хороба, М. Стецик, О. Ципердюк тощо.

Зокрема, Дмитро Єсипенко стверджує, що «релігійність, глибока віра – беззаперечна прикмета свідомості Василя Стефаника і героїв його новел» [4, с. 1]. Проте, слід зазначити, що герої письменника – це живі люди, зі своїми вадами, гріхами, знедолені, злиденні, часто неграмотні, доведені до безвиході скрутним становищем, здатні переступити Божі та людські закони.

Дисонанс між уявленнями персонажів, які, за словами Дмитра Єсипенка, «переконані, що постійно перебувають під Божим поглядом» [4, с. 1], і їхніми вчинками став об'єктом нашого дослідження, в якому ми спробували проаналізувати Божі заповіді через призму свідомості та дій Стефаникових героїв.

Мета нашого роботи – дослідити проблему порушення Божих заповідей у творах Василя Стефаника, показати, як під впливом важких життєвих обставин деградує цілісна, побожна особистість.

Завдання статті – на прикладі художніх текстів (*у дужках після цитат подається назва твору за книжкою «Стефанік В. Моє слово: Новели, опов., автобіогр. та критич. матеріали, витяги з листів».* – У.М.) проаналізувати гріхопадіння героїв з позиції християнської моралі, систематизувати фрагменти творів відповідно до недотримання біблійних заповідей.

Перша заповідь релігійного Декалогу, отриманого Мойсеєм на горі Синай, говорить: «Я – Господь, Бог твій. Нехай не буде в тебе інших богів, окрім Мене» [1, с. 95]. Порушенням цієї заповіді є не тільки поклоніння богам інших релігій, а й окремим речам. Своєрідним ідолом, якому фанатично служать окремі герої творів Стефаника, є алкоголь. Він стає смислом людського існування, його возносять, як божество, заради нього нехтують сімейними й людськими цінностями, порушують біблійні та людські норми, втрачають зв'язок із реальністю, не зважають на інших. Він нещадно знищує тих, хто плазує перед його «величчю», стає причиною людських бід, нещастя, трагедій. Цю проблему письменник порушує у новелах «Синя книжечка», «У коршмі», «Лесева фамілія», «Майстер».

Так Антін із твору «Синя книжечка» топив у горілці свій біль від втрати найдорожчих людей. Він пропив усе, що надбав, був змушений стати наймитом, покинути рідне село. Єдине, що зосталося у нього, – синя книжечка, видана війтом, – причина його згубної звички, з якою він і не збирався зав'язувати:

«...Але як умерла йому жінка, а за нею і два хлопці, та й Антін як не той став. Пив, а пив, а пив; пропив букату поля, пропив город, а тепер хату продав.. (Тут і надалі виділенні мої. – У.М.).

... – Ой, п'ю та ще буду. За своє п'ю, ніхто до того рихту не має

... – Є ще гезди гроші, але буду пити. З нашими людьми нап'юси, з ними пустю. Най знають, як із села-м виходив» («Синя книжечка») [8, с. 28-29].

У творі «Лесева фамілія» автор показує zdegradovanу особистість, яка краде у рідних дітей, дружини хліб, прирікаючи їх на голодну смерть, і відносить жидам, щоб обміняти на горілку.

«Лесь своїм звичаєм украв від жінки трохи ячменю і ніс до коршми. Не ніс, але біг до жида і все обзирався.

– ... Коби забічи до коршми, бо як допаде, та й знов буде рейвах на ціле село.

І побіг з мішком на плечах.» («Лесева фамілія») [8, с. 41].

Трагізмом, безвихіддю, фізичною й емоційною спустошеністю лунає крик Лесихи: *«Що я, люди, винна? Я б'юси по ланах з дітьми на сухім хлібці, та що я уторгаю, то він все до коршми віносить. Я, люди, не можу нічо заробити через него, бо не можу хати лишити. Таже він лишив нас без драночки у хаті. Що залямить, та й до жидів за горівку несе. Я не годна наробити і на діти, і на жидів...» («Лесева фамілія») [8, с. 42].*

З її уст, упереміш зі сльозами, наріканням на важку долю, вириваються прокльони: *«Най тебе, чоловіче, Бог піб'є, де ти нам вік пустив марне і діти осиротив!.. Нічо ти не кажу, най ті Бог скарає за мене та й за діти! Ото-м собі долю в Бога вімолила... Люди, люди, не дивуйте-си, бо не знаєте» («Лесева фамілія») [8, с. 42].*

Останній фрагмент ілюструє, що Лесиха, як і багато інших героїв Стефаникових творів, у відчаї та безнадії несвідомо порушує й іншу заповідь «Не ззивай намарне імені Господа-Бога твого» [1, с. 95].

О. Ципердук у своєму дослідженні сакральної лексики у творах В. Стефаника зазначає, що «герої новел визнають Бога (адресуючи йому свої прохання або навіть сперечаючись із ним, висловлюючи своє незадоволення на його адресу)» [12, с. 47] і додає, що ім'я Боже «уживається у формулах мовленнєвого антиетикету – клятвах, божіннях, прокльонах» [12, с. 48].

Лише у збірочці «Синя книжечка» (1899 р.) герої у різних життєвих ситуаціях згадують Бога 50 разів. А скільки таких згадок у всіх творах письменника?!

Рано втративши матір, переживши біль, душевну порожнечу, Стефаник писав: «Я тепер нічого не роблю, цілий день і половину ночі я пригадую маму. Я знаходжу у цих спогадах стільки гарного і пречудно-

го, стільки великого і глибокого, що мені ні науки, ні людей, ані цілого світу не треба. Бо до кінця мого життя є чим жити» [9, с. 216]. Як бачимо, мати для письменника була всесвітом, символом людяності, моральності, його музою, його натхненням, його болем, його стражданням...

Можливо, тому замальовки, в яких діти зневажають власних батьків, так глибоко ранять читачів, обпікають серце вогнем, заставляють замислитися над дитячим обов'язком перед тими, хто подарував життя. А таких образків-ескізів у Стефаніка безліч. Автор ніби промовляє до невдячних дітей, дає їм шанс переглянути своє ставлення до поки ще живих батьків.

Першою новелою, у якій митець акцентує увагу на порушенні Божої заповіді «Шануй батька свого і матір свою, і добре тобі буде, і довго проживеш ти на землі» [1, с. 95], є вже згадувана вище «Лесева фамілія».

Доведена до відчаю постійним пияцтвом, нестатками, злодійством власного чоловіка, Лесиха намовляє до гріха і своїх малолітніх дітей. Ті спочатку бояться, вони не наважуються вдарити батька, а пізніше, втягнувшись (О жах!!! – У.М.) отримують задоволення від процесу:

«– Андрійку, синку, лиш по ногах, лиш по ногах, най вам хлібець по жидах не розносить! Так бийте, аби-сте ноги поломили. На каліку то ще заробимо, але на п'яка ми не годні наробити!

...Адрійко мав, може, десять років, а Іванко з вісім. Вони не сміли приступити і бити тата.

– Бий, Андрійку, я буду тримати за руки. Лиш по ногах, лиш по ногах!

...Тепер хлопці підбігли і почали валити бучками по ногах.

– Ліпше, синку. Увалить му ноги, як псові, аби тегав за собов!

...Хлопці вже зважилися, і підбігали, як щенюки, і били по ногах, і відбігали, і знов били. Майже бавилися, майже сміялися.

...Хлопці били як скажені, а Лесь і Лесиха стояли закаменілі, покервавлені і не рушалися з місця» («Лесева фамілія» [8, с. 42].

Усвідомивши всю глибину сподіяного, Лесиха злякалася. Так, вона боїться розсердженого чоловіка. Але ще більше її душу тривожить злочин, до якого вона спонукала своїх малесеньких дітей. Це не п'яного злодія вона покарала. Це себе і своїх синочків вона покрила ганьбою, змусивши їх переступити Божу заповідь:

«На ніч лягла з дітьми спати в городі, у бур'янах. Боялася п'яного Леся, що вночі прийде...

– Діти, діти, що мемо робити? Тото-м вам постелила сьогодні на увесь вік! І німрете, та слави не збудетеси! Не годна я цього за вас відмолити...» («Лесева фамілія» [8, с. 42].

Якщо герої попередньої новели – малі, які ще не усвідомлювали наслідків свого вчинку, то у більшості творів – це дорослі люди. Одні з

них – озлоблені важким життям, нестатками, неможливістю подбати про рідних, а інші – просто невдячні та невиховані.

Образ стареньких, голодних, знедолених батьків часто знаходимо на сторінках Стефаникових творів. Їхніми устами автор розповідає непрості історії людських доль: віддавши все своїм дітям, викохавши їх, поставивши на ноги, одруживши і благословивши на самостійне життя, вони, натомість, не завжди отримують й шматок черствого хліба, частіше – стусани, прокльони, зневагу і байдужість. Невимовним сумом, гарячими кривавими сльозами звучать слова стареньких батьків:

«...– Та ти гадаєш, старий, що хтось за тебе нагадує? Якби мене не було, та й би ніхто і не гавкнув за тобов. Ой, сьогодні діти, такі діти, що аж у н'єтах постиває! Але-с дурний, бігме-с, дурний! Було понабирати банків та векслів, та добре поїдати та попивати, та жити попанцьки. А то запобігали-м обоє, яєчка жєлували на яєшницю, а сьогодні і обїду за тебе ніхто не зробить...» («Ангел») [8, с. 55].

«– ...Але коби нотар десь вечером подививси до хати. Син на постелі, невістка на печі, а я з старов на землі, на солімці валєємоси. А це ж по правді, а де Бог є? У цих людей вже нема Бога, ой, нема...»

... Здыхайте, старі, бо вам шкода лижки страви. Молочко поїдають, сирець поїдають, а ми, як щенєта, на них дивимоси. А я їм коровку дав, овечки дав, плуг дав, усе дав. Як люди дають, та так і я дав. А сьогодні вони вповідають, що ви старенькі, слабенькі та в'їжєте малєнько. Отак нам уповідають наші діти.

...Та й поховають нас, як псів, бігме, чобота на ногу не покладуть...» («Діти») [8, с. 97].

Сюжети, герої змінюють один одного, а проблема неповаги до батьків росте за принципом градації. Якщо у попередніх творах персонажі тільки ремствували на свою важку долю, то вдова Романиха із новели «Засідання» при живому синові, якого «під корчем ховала та холоду шукала..., обпирала, і облатувала, і плакала, як до бранки йшов» [8, с. 86], замерзає у власній домівці, в якій холодніше, ніж у газдів у стайні. Єдиним вогником у її оселі є «каганець такий, як зеренце пшениці» [8, с. 86]. Щоби хоч якось зігрітися, вдова йде на відчайдушний крок – вона краде дошку з-під церкви. Стару, здрихлявілу, здавалося, нікому не потрібну... Але церковну!!! За це її викликають на засідання до канцелярії, бо «як то церков обкрадати!» [8, с. 85]

Її пояснення більше схоже на тиху сповідь:

«Я, газдики, вкрала ту дошку, таки-м украла, абисте знали, як мене мій син на старість обсербує! Та я в хаті не маю віхтика солімки, аби хоть покурити! Я сиджу на печі та й замерзаю. Цілому селові шию та преду, та й пальці ми деревіють. Очі ми вже скаправіли. Та ще кілька я зашию, аби душу погодувати, – нема грейціря на топливце.

Та я своєму синові всю свою кришку дала, лиш собі один кут лишила, а він навіть до мене раз на місяць не подивиться. Аби увійшов та: бісе ци чорте, що ти дієш? Ні та й ні!» («Засідання») [8, с. 85].

Здавалося б, що може бути драматичніше, трагічніше описаної ситуації. А ні. Тонкий знавець людських душ, у своїх творах показує кульмінацію людської біди. Письменник змушує задуматися читачів над питанням: що є гіршим за байдужість? І сам, устами своїх героїв, відповідає – бажання смерті тим найріднішим, найдорожчим, які дали життя, через жалість до їх злиденного існування. Апогеєм порушення Божої заповіді є прокльони з уст дітей. Проте це не отруйні змії, які скупчуються, переплітаються, вислизують, вириваються нестримними потоками, смертельно ранять тіло і душу, це радше – крик пораненої в саме серце людини, це бажання полежити важке життя і нестерпний біль від сказаних слів:

«Та коби хоть Бог змилювався та муки вам довгої не дав та й лежі гнилої, аби вас борзо спрстав ... Не далекі ваші гони, кості, як мечі, із шкіри вилізе» («Святий вечір» [8, с. 93]), – промовляє до «синьої як пуп» матері герой новели. Старенька сидить посеред печі, обтулившись купою дрантя, і безперестанно б'є головою об стіну (єдиний спосіб зігрітися: *«Коли ж бо я, сину, кількому морозові і такі студені не годна вітримати. То аж в самих кістках я мороз чую. А головов я в стіну б'ю, бо би-м на місці задеревіла, якби-м не била»*), проте вона благословляє свого сина, свою «добру дитину», яка «ходить коло [неї. – У.М.], та не забуває» [8, с. 94].

Інколи здається, що це не сам герой, а його відчай, злидні промовляють:

«– Коби-м вам на смерть лагодив, то би ми легше було. Ані вбути, ані вгорнути, ані нагодувати – таки нічо не мож настарчити. Ходіть-ко трохи босі, та, може, вас борше повіхаплює.

...– Ваше, мамо, говоренє скінчилось. Сидіть собі на печі та кашляйте... Або ліпше собі погадайте, чим я вас буду ховати? Чекаєте тої смерті, як каня дощу, все: "Божечку, божечку, найди мені смерть", – а то все на мою голову...» («Осінь») [8, с. 62].

Що ж залишається нікому не потрібним персонажам, які в певний момент стали тягарем для своїх рідних? Стефаникові герої кожен по своєму вирішують цю проблему, проте всі вони демонструють різні сторони порушення п'ятої Божої заповіді: «Не вбий».

Гриць Летючий («Новина») топить у бистрих водах свою молодшу донечку Доцьку, а старшу Гандзуню, яка випросилася, відпускає, даючи їй у руки бучок, щоб захищатися від собак (от вона – сила батьківської любові. – У.М.).

Засоромлений вчинком дітей, можливо, усвідомивши, що він і його вічно п'яне життя призвели до морального занепаду його сім'ї, Лесь допускає думки про помсту, вбивство чи навіть самогубство.

«– Але піду до кременалу, на вічний кременал піду. Раз! Такого ніхто не чув та й не буде чути. Таке вістрою, що земля здригнесь!»

...Небо дрожало разом зі звіздами. Одна впала з неба. Лесиха перехрестилася» («Лесева фамілія») [8, с. 42].

Батько маленької Катрусі з однойменного оповідання, спостерігаючи муки своєї кровиночки і власне безсилля, в розпачі бажає їй смерті: *«Я тебе без дохтора поховую... А відки ж я наберу на вас, на дохторі, на аптики... Та мій мозиль не годен цьому вітримати. Наймив-єм фіру, та ліпше вже відвезти на могилу, та вівернути, та й збутиси» («Катруся»)* [8, с. 52].

Стара Митрова мати, «дрібка жінки – завбільшки десятилітньої дитини» [8, с. 52] просить, щоб скоріше закінчилося її життя:

«– Божечку, Божечку, найди мені смерті, най я так гіренько не валюси! Вже-м, відай, спокутувала усі гріхи, що-м нагрішила... Десь умирають такі, що лиш би їм бути, покидають добро і маєтки, а я як отот твердий камінь, що го ніхто не годен роздавити. Боже, Боже, ба за що ні так тєжко караєш?» («Осінь») [8, с. 62].

Та чи не найбільшим порушенням заповіді «Не убий!» Стефанік вважав суїцид. Причому автор осуджує не самих самогубців, а ті мотиви, які призвели до гріха.

Чому ця тема так болить письменника? Чи не тому, що його двоюрідний брат Василь Лука, не витримавши тягар рекрутчини, у війську вчинив самогубство. Мабуть, його образ змалював Стефанік у своєрідній діалогії «Виводили з села» та «Стратився». Уже перша новела віщує трагічну розв'язку: прощаючись із сином Миколаєм, мати й батько проводжають його похоронними голосіннями: *«А ти ж на кого нас покидаєш?»*, *«А хто мені, небоже, кукурудзу вісапає?»*, *«Та заки ти сі обернешся, то пороги в хаті поскривлюються, то вугли погниють»*, *«Відки тебе визирати, де тебе шукати?»* («Виводили з села») [8, с. 30]. А інша своєю назвою («Стратився». – У.М.) вказує на те, що сталося з Миколаєм у війську: *«Гарне волосся плавало у крові. Вершок голови відпав, як лушпина. На животі був хрест, бо навхрест пороли та зашивали»* («Стратився») [8, с. 33].

Вбивство не може залишитися безкарним. За нього відповідатимуть діти-внуки-правнуки, часто не розуміючи причин своєї недолі та злого фатуму. Такими є сім'я Басарабів із однойменного твору Стефаніка. Їхній прадід, дізнаємося у третій частині новели, під час війни з турками вбив семеро маленьких дітей: «наткнув на спис так, як курят» [8, с. 155]. За порушення Божої заповіді спокутував і він (тринадцять років

ходив із тим списом, і все йому здавалося, що ті померлі діти висять на ньому), і його нащадки: всі чоловіки із роду Басарабів вкорочували собі віку.

«– *Басараби знов починають вішатися, не мають гаразду в голові.*

– *Та лиш тому три роки, як Лесь затягся; господи, яка тогди буря зірвалася! Мені з хати цілий причілок урвало.*

– *Басараби мають вже до себе, що трапляться один за другим.*

– *Я пам'ятаю, як повісився Николай Басараб, потім за ним стратився Іван Басараб, а ще не минуло було рік, а вже одного досвітка на маленькій вишенці зачепився Василь. Отряс із неї увесь цвіт, мав повне волосе того білого цвіту*

– *Ти пам'ятаєш це, а я тямлю, як на бантині повис їх прадід» («Басараби»)* [8, с. 150].

Стефанік стверджує: за вбивство розплачуються до сьомого коліна. Якщо Тому Басараба вдалося порятувати, бо «відважний Антін... заліз на кошницю... і Тому витягнув, що ще дихав» [8, с. 150], то невідомою залишається доля Миколая у відкритому фіналі новели.

Ще одним різновидом порушення Божої заповіді є намовляння до злочину (бійки, вбивства, фізичної розправи). Роздумує над цією проблемою письменник у новелі «У коршмі».

Іван, добряче випивши, насміхається над своїм односельцем Процем, якого б'є жінка. Спочатку Іван вдається до народної мудрості, наводячи фольклорне прислів'я – «Най того вола шлях трафить, що го корова б'є» [8, с. 36], а далі оковита робить свою лиху справу, і він починає «радити» Процеві, як розправитися з жінкою: *«Але радю тобі, щире тебе наказую, припри собі жінку, най вона до тебе руки не протєгас. Мой, таже ти сміхом став по селу, жінка б'є та духу наслухає, а ти газдов маєш бути?! Я би таку жінку дзумбелав, та в ступу бих запрегав, та канчук дротений з клинка бих до неї стєгав!»*

«Ти до мене руки протєгаси, а я ручки втну. Аді, внеси столець та й сокиру, та й мемо рахуватиси... («У коршмі») [8, с. 36].

Стефанік ніколи прямо не висловлює своїх симпатій та антипатій. У його творах – «майстерно вихоплених шматках життя» [4, с. 43] – жінки зневажають чоловіків (забуваючи, що «чоловік має любити жінку, як Христос Церкву, а жінка має служити чоловікові, як Церква Христові» [1, с. 1303]), піднімають на них руку, вдаються до перелюбу.

У новелі «Побожна» старий Семен дає наступну характеристику оманливій побожності жінок: *«Одна мала дитину дівков, друга одовов, трета нашла собі без чоловіка – самі поредні газдині зійшлиси» («Побожна»)* [8, с. 50].

Проблема перелюбу, тобто порушення заповідей «Не чужолож» та «Не пожадай жони ближнього свого» [1, 95] і, як наслідок, народження дитини, яку законний чоловік не хоче прийняти, описана у коротесенькій новелі «Пістунка». Про материну ганьбу дізнаємося із реплік діалогу маленьких дітей, які підслухали нічну розмову батьків.

«Парася каже, щоби гратися в похорон і щоби голосити.

– Та чого в похорон? Та чого голосити?

– Я вам скажу, чого. Я чула, що мої тато вночі казали, аби ця дитина не находилася в хаті, бо вона не наша дитина, а гусаря московського, то кажуть тато до мами, або ти її вбий, або закопай, а я її не хочу. А мама кажуть: "А як я закопаю живу дитину?" – "То ти вперед убий, а потім закопай". Та тому так досвіта я з цев дитинов чекаю на вас, що ви ще спите, бо тато кричуть: "Забирайси мені з цим байстрюком"» («Пістунка») [8, с. 194].

Трагізму ситуації додає те, що Парася, як і інші пістунки, через маленький життєвий досвід не повністю розуміють значення сказаного. Вони сприймають можливу смерть дитини, як гру.

Схожу історію спостерігаємо у новелі «Гріх». Касіяниха не спить всю ніч. Вона тулить до серця «московського байстрюка», який «раз у раз шукає грудей» [8, с. 218], і нишком поглядає на сплячого чоловіка, який учора повернувся із фронту. Героїня боїться завтрашнього дня, вона уявляє, як розправлятиметься з нею та її дитиною розлючений чоловік:

«Як же ж то буде, як чоловік встане, тото буде ці довгі кіски обмотувати коло своїх рук, тото буде волочити моє біле тіло попід лави та попід сішки. А потім притягне до порога, і тіло лишиться в хаті, а голова брикне до хорім, аби кров з неї пси лизали. Так, суко, будеш покутувати гріх! А це моє щенятко пропаде у бруді і нарузі, ніхто йому сорочини не дасть, а як, не дай боже, виросте, то буде блукати без мня наймитюгою, навіть не буде чути про свого батька, який на широкім стені нічого про нього не буде знати» («Гріх») [8, с. 218].

Вона усвідомлює, що покрила ганьбою не тільки себе, а й всю сім'ю: батько тижнями не заходив до неї в хату, тільки залишав шматок сухого хліба; сестри у своїх сльозах прали пеленки немовляти, а мати, смутна, скривджена, збезчещена, стояла днями біля одвірка. Касіяниха уже каралася за свій гріх – священник у церкві прокляв її, люди обминали – до цього вона вже звикла. А як же поглянути в очі чоловікові? Яку розправу приготував він для неї?

Та, як стверджує О.Гнідан, «не моральної екзекуції, не фізичних мук та смерті боїться Касіяниха» [2, с. 36], всі її думки про дитину. Проте чоловік героїні зовсім не схожий на Парасиноного батька з новели «Пістунка». Свідченням цього є ранкова розмова:

«– Це чия дитина?
– Та знаєш, що не твоя, лиш моя.
– **Та й цю вигодуємо.**
– Ні, я не хочу, щоби ти мої діти годував, я собі сама погодую...»
(«Гріх») [8, с. 218].

Великодушність чоловіка гострим лезом ранив Касіяниху, і вона з немовлям на руках і двома сорочечками за пазухою покидає сім'ю, щоб спокутувати свій гріх.

Стефаникові герої не заздять, але своїми вчинками позбавляють майна інших. Наприклад, Федір («Палій»), бажаючи помститися Андрієві Курочці за сподіану кривду, спалює все його майно. А вдова Марта («Гріх») не може стати перед Господом з важким сумлінням, хоча й сповідалася не раз: вони з чоловіком необережно пустили за вітром все село. Тягар злочину, біль провини за те, що несвідомо забрала житло інших, роздирали їй душу, наводили жах, сковували свідомість. А каяття подарувало промінчик надії на Боже і людське прощення.

«Для кожного письменника талант – це дощ, травневий і життєдайний, без якого не виросте жодний колосок. Стефанік – приклад служіння своєму народові. Він не лише талант, він – обранець народу, його крик», – пише Ф. Погребник [7, с. 176]. Можливо, саме тому так болить письменнику комплекс національної меншовартості наших людей. Його автор також вважає порушення біблійних норм, адже кожна людина створена на «образ і подобу Божу» [1, с. 10]. Чому ж тоді українці так не поважають себе? Чому плазують перед московськими панічами, цілують їм руки, бояться присісти у їх присутності? Невже забули, що вони теж «храм Духа Святого» [1, с. 1301]?

Свої думки він промовляє устами Ситника («Такий панок»):

«– **Ти, газдине, дурна, ти за свої гроші маєш право.**

Мужичка входить, а панок забігає коло неї, як би вона до нього в гості прийшла. Вона хоче цілувати всіх панів по руках і не має сміливості.

– **Не цілуй, не лижи панам руки, бо ти газдиня, ти ліпша газдиня, як пані, бо ти маєш свій ґрунт.**

...– **Кажу, що тобі треба, але сміливо, час вже, аби українські газдині знали свою гідність. Ти панів не цілуй, бо вони з тебе живуть, вони твої слуги»** («Такий панок») [8, с. 168].

Ситник намагається просвітити й чоловіків, які соромляться зайти в приміщення, де знаходяться пани. Вони несміливо переступають з ноги на ногу, стоять біля порога, як лакеї.

«– А ви чого хочете? **Не стійте так, як злодії, бо ви пани собі, газди.**

...– Ходіть за мною до другої станції, там сядете, скажете собі дати так, як люди... – каже пан Ситник.

– Нащо, пане, ми отут постоїмо, ще нам сідати треба, нема часу.

– А видите, який ви темний нарід, а німець також хлоп, але подивіться на нього, як він тут прийде. Просто суне, сідає – і баста!» («Такий панок») [8, с. 168].

Ситник не завжди був таким. Раніше він, виходець з української родини, терся біля панів, намагався їм догодити, соромився всього рідного, бо вважав, що його нові «друзі» піднімуть його на кпини. Кожного разу, коли хтось із панів попереджав його про свій приїзд, Ситник знімав із покуття «український образ одного митрополита» [8, с. 169] і ховав його під ліжком. Та хіба ікону він ховав? Він себе, свою українську автентичність, свою національну гордість, свої християнські цінності, свою Божу подобу ховав під тим ліжком. Каяття і усвідомлення злочину прийшли до нього тільки тоді, коли почув, як образ плаче:

«Ви мене не розумієте, мені так здавалося, що він плакав, і я не раз закрадався під мої вікна та й наслухав того плачу. А одного разу я вийшов з касина вже по опівночі та й іду додому. Прийшов під вікна, слухаю – плач; слухаю ліпше – таки плаче... Стою, стою, дрожу, боюся» («Такий панок») [8, с. 170].

Тепер, перероджений духовно, Ситник намагається відкрити очі іншим «мужикам», які сприймають його слова за маячню п'яної людини: «Є такі пани, що як нап'ються, та й плачуть, як мужики», – роблять висновок ті, кому щойно, як сповідь-покуту, розповідав панок про своє життя, про їх спільний гріх [8, с. 170]. Вони ще не прозріли, але автор вірить: це неодмінно трапиться.

Отже, проаналізувавши новели Стефаніка щодо порушення його героями біблійного Декалогу, з'ясовано, що Божі заповіді і вчинки людей, які їм суперечать, настільки тісно переплетені у творах письменника, що подекуди не можливо виокремити котрусь із них. Здається, що гріхопадіння персонажів стає всеохопним, переходить від однієї заповіді до іншої. Проте слід зазначити, що всі злочини і проступки героїв пояснюються їхнім важким, злиденним, часто немічним життям, насиченим бідами, негараздами, страхами, безгрошів'ям, неграмотністю, відчаєм. Частіше за все біблійні заповіді порушують несвідомо, у стані афекту чи безнадії.

Література

1. Біблія або Книги Святого Письма. – Українська Біблійне Товариство, 2006. – 1375 с.

2. Гнідан О. Василь Стефаник. Життя і творчість: Посібник для вчителя. – К.: Рад. Школа, 1991.– 202с.
3. Дробот І.В. Новелістика Василя Стефаника: проблема модернізації наративу // Магістеріус. – Випуск 8, 2002. – С. 10-15.
4. Єсипенко Д. Чи знають Бога герої новели Василя Стефаника? [Електронний ресурс] / Єсипенко Дмитро. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/article1/1614.html>.
5. Зубрицький М. Психологізм соціальних новел Василя Стефаника // Проблеми гуманітарних наук. – Випуск 32. – Філологія. – 2021.
6. Павличко Д. Слово про Василя Стефаника / Д. Павличко / Співець знедоленого селянства. – К. : Дніпро, 1974. – С. 42 – 47.
7. Погребенник Ф. П. Василь Стефаник: Семінарій, – К., 1979, – С. 176.
8. Стефаник В. Моє слово: Новели, опов., автобіоґр. та критич. Матеріали, витяги з листів / Упоряд., передм. та приміт. Л.С.Дем'янівської. – 3-тє вид. – К.: Веселка, 2001. – 319 с.
9. Стефаник В. Повне зібрання творів: у 3-х т. – Т. II Автобіоґрафічні твори, поезії в прозі, публіцистика, незакінчені твори і переклади / В.Стефаник. – К., 1953. – 223 с.
10. Стефаник Василь у критиці та спогадах. – К.: Дніпро, 1970. – С.234-235
11. Українка Леся. Українські письменники на Буковині / Леся Українка // Зб. “Василь Стефаник у критиці та спогадах”. – К.: Дніпро, 1970. – 482 с.
12. Ципердюк О. Релігійна лексика в новелах Василя Стефаника: лексико-семантичний аспект // Науковий вісник Чернівецького університету, 2013. – Випуск 678. – С.47-56.

DECALOGUE VIOLATION BY VASYL STEFANYK'S NOVELLAS CHARACTERS

Ulyana Martinyuk

Gutiv Lyceum of the Solotvyn Settlement Council, Ivano-Frankivsk Oblast

The article analyzes some works of Vasyl Stefanyk through the prism of Christian morality (Ten Commandments of God); the discrepancy between the ideas of the characters who love God, live under his protection, and their actions, which contradict the Lord's instructions, is investigated; parallels are drawn between individual episodes from the biography of the master of the expressionist short story and tragic human destinies in the pages of his life sketches; on the example of quotations from Stefanyk's works, attention is focused on the problem of non-observance of the biblical Decalogue by the he-

roes of short stories; systematized works on the fall and misdeeds of Pokut peasants; the tragedy of people on the border is shown; outlines the causes of distortion of human consciousness that lead to sin.

The article is based on a kind of parallel: biblical truths received by Moses on Mount Sinai – brought to despair, hopelessness, often suicide and crime, disadvantaged, hungry inhabitants of Pokut village, described by a true connoisseur of human psychology, singer of pain and truth Vasily Stefanyk.

The material for the analysis was a collection-summary of the first period of V. Stefanyk's work – a book of selected works "My Word", which included short stories from previous collections: "Blue Book", "Stone Cross" and two new short stories "My Word" and "Court" .

Key words: *Vasyl Stefanyk, novellas, God's commandments, Christian values, the Fall.*